

לוא כ"ד

לוא יחל דברו

לא יחל דברו. אבל אחרים מחלין דברו. טעם להיתר נדרים ביחיד מומחה או בג' הדיוטות שנקראו בית דין, אנו למדין מן הפרת האב והבעל כי כשם שהאב

כ"ד

והבעל לכך יש בידם להפר מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אביה ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם, ודומה כאלו התנו בשעת הנדר על מנת שיסכימו הבעל או האב וכשאינן מסכימים או למפרע בטל הנדר מעיקרו כי מסתמא על דעתם נדרה או כאלו נדרה על דעתם, כך כל איש מישראל הוא ברשות ב"ד ומחוייב לעשות ככל אשר יורו לו הב"ד וכל נודר דומה כאלו התנו בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבעל עמו וכשאינן מסכימים נעקר הנדר מעיקרו. וכל יחיד מומחה נקרא ב"ד וכל שלשה הדיוטות, ע"כ בידם להתיר נדרו למנעו מן החטא פי כל נודר נקרא חוטא ממה שנאמר (דברים כ"ג) וכי תחלל לנדרו לא יהיה כך חטא ומה שהבעל והאב בלשון הפרה, וחכם בלשון התרה, לפי שהאשה יתבר רשות בעלה. ואביה עליה ממה שכל ישראל ברשות ב"ד ע"כ המה בלשון המורה על כיטול הנדר מעיקרו כאלו לא היה שם נדר כלל, אבל לשון התרה מורה על דבר שהיה נאסר בו מתחילה זמן מה ואותו איסור הותר כי אינו מופר מכל וכל שהרי הדנו תלוי בחרטה (עיין רמ"ם הל' נדרים פ"ג טו וכו' ר"ז שם).

6

1
כ"ד

לא יחל דברו (ל' ג')

פירשו חז"ל הוא אינו מחל אבל אחרים מחלין דבריו. (תגיגה י')

מפרשת השבוע רואים עד כמה גדול כח החכמים, כי לא רק בעניני ממונות הם יכולים לעשות הפקר ב"ד אלא אפילו בעניני איסורים יש להם כח לבטל מה שאדם אסר על עצמו, כמו שאומרים חז"ל: לא יחל דברו הוא אינו מחל אבל אחרים מחלין דבריו.

2

כ"ד
כ"ד

חז"ל הכלי יקר בחומשו: טעם להיתר נדרים ביחיד מומחה, או בג' הדיוטות שנקראו ב"ד כי כשם שהאב והבעל יש בידם להפר מטעם שכל אשה ברשות בעלה או ברשות אביה ואין כח בידה לעשות גדולה או קטנה בלתי הסכמתם ודומה כאילו התנו בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבעל או האב וכשאינן מסכימים או בטל הנדר מעיקרו כי מסתמא על דעתם נדרה כך כל מישראל הוא ברשות ב"ד ומחוייב לעשות כל אשר יורו לו ב"ד - וכל נודר דומה כאלו התנה בשעת הנדר ע"מ שיסכימו הבעל עמו וכשאינן מסכימים נעקר הנדר מעיקרו.

6

רצון התורה הוא שהאיש הישראלי יהיה קשור עם החכמים ותהיה לו אמונת חכמים שאם לא יסכימו להחלטתו אזי הוא מבטל החלטתו מעיקרה והמעלה של אמונת חכמים היא אחת מהמ"ח מעלות שהתורה נקנית בהם, אל לאדם לסמוך על בינתו, כמו שכתוב "ואל בינתך אל תשען" - אלא כפי התורה אשר יורוך. ובכל מעשיו צריך לבדוק אם רוח חכמים נוחה הימנו.

חז"ל אמרו: כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, כיון שהגיע חצות הלילה היתה רוח צפונית מנשבת בו ותיכף היה דוד קם ולמד עד שעלה עמוד השחר. נכנסו אצלו חכמי ישראל ואמרו לו ארוני המלך "עמד ישראל צריכים פרנסה". לבאורה בלתי מובן איזה קשר יש לבקשתם של חכמי ישראל על פרנסה, ללמודו של דוד עד שעלה עמוד השחר?

וי"ל: הנה ידוע שהתורה מקיפה את כל חיי האדם. הדתיים, החברתיים ואף החיים המסחריים והכלכליים, שיהיו בצדק וכאמונה בהתאם לתורה, "לית אתר פנוי מינה". הרמב"ן אומר "כי לבר מצוות התורה לא יכלה התורה להזהיר לאדם על כל פרט ופרט שבחיי האדם, לכן קבעה שיטה כללית וכלל קבוע בחיים "ועשית הישר והטוב", כל מה שהוא ישר וטוב, עשה: מה שהוא בלתי ישר ובלתי טוב, אל תעשה. כשהדבר שהאדם עושה הוא ישר - הרי הוא ג"כ עפ"י התורה. הרי הוא גם מצוה. ומפני שהאדם חושב שכל מה שהוא עושה הוא ישר וטוב וכי שכלו תמיד ישר - ויוכל ע"ז לנסות לפעמים מן הדרך הישרה לכן אמרו חז"ל: שאחד מן הדברים שהתורה נקנית בהם היא אמונת חכמים, האמונה בתופשי התורה ונושאי רגלה ושהם יכריעו בשבילם. ואם הם לא מסכימים להחלטתו אזי היא בטלה מעיקרו.

31

ועכשיו מובנת בקשתם של חכמי ישראל על פרנסה, חכמי ישראל רצו לסמל בזה שכ"כ הם קשורים לחכם - שאף שאלה כלכלית גרידא הם לא נאים לשאול מבור מפני שהוא מלך, אלא דוקא מפני שלמד כל הלילה בקרושה ובטהרה בשביל זה הם מאמינים שהוא יפתור להם כראוי גם את השאלה הזאת.

36

1

1
 אמר "אלה ארבים ויעלת הן אסון מעלה על למדיה אנוני לא מנא כי היה שבו אחר ליה למלאך
 המה דל עבד ליה רעותה אול איתיה ליה אל איהו לי חכתא אחר ליה להו אל רב לי סבך דלמא
 מבעתה לי באודא דבה ניהלה כי מנא לתתם דליה קא מרו ליה שור נפל להווא ניסא נכסיה
 פקרא הלמיה אל בשבעתא דלא אהנא אבר קדישא ברוך הוא אי אהשל אשבעתא ניהרר אי
 לא לא ניהרר אבר ליה רב לי סבנאי לא היה קא ירוכ ליה נפקא בת קלא ואמרה ליה רב ניהלה
 דסתבעא לבריהא מניה איהו קמיה פט מוקם לבר ליואי פט מוקם לבר ליואי אול אשבעתא לר
 שבקן בן יואי דיהו יתיב על תלת עשר הכבין פיוא אבר ליה את הוא בר ליואי אבר ליה הן
 נראתה קשה ברוך אבר ליה הן אם בן אי איהו בר ליואי ולא הוא דלא הוא בידו אלא סבר לא
 אחיק מברתא לפשאי רבי הענא בר פפא ששבעתא דיה כי היה קא נרא נפשיה אברה ליה למלאך
 המה דל עבד ליה רעותה אול לנביה איתיה ליה אבר ליה שבקן תלתין ויב עי דנהרר תלמודא
 ראמי אשתי כי שבא לבא ותלמודו ביה שבקיה לבתי תלתין ימין אול איתיה ליה אל איהו לי
 חכתא אל ליה אל רב לי סבך דלמא מבעתה לי באידא אבר ליה כהרין בעיה לביעבר לי
 אבר ליה איתיה ספי תיהו דהו כי איא ספי דכתיב ביה דלא קיטניה אבר ליה כי אסרבת בבבלי
 ראון ואיסקת בתורה האילו תבי יבי נה נפשיה אפסק ליה עסדא דנרא בן דדיה לעלמא גמיה
 דלא מפסק עסדא דנרא אלא ליה בורא אי לתין בורא קרב לנביה רבי אלבנהדי אבר עשה בשביל

3
 אה
 כהנא
 58

1
 על פסוק זה דרש רבי מנדל מקוסוב: אדם ששומר פיו ולשונו ואינו
עושה דבריו חולין, עליו הכתוב אומר "ככל היוצא מפיו יעשה" - ברכותיו
מתקיימות וכל דיבור שלו נחשב כגזירה שיש למלאה, כפי שאמרו חכמינו:
"ותגזר אומר ויקם לך" - צדיק גוזר והקדוש ברוך הוא מקיים (ממעיינות
 הנצח).

4
 פני
 הנה

6
 ומסופר על הגאון רבי ישראל אבוחצירא זצ"ל (בבא סאלי) שהלך עם
 חתנו הרב דוד יהודיף זצ"ל בשנת תשכ"ו לאשדוד, ושם ביקרו זקן מופלג.
 ואמר הצדיק לחתנו שיבקש ברכה מהזקן. לאחר שיצאו משם, אמר הצדיק
 לחתנו: זקן זה שהנך רואה הרי יש לו שיניים ידים ורגלים וכל אבריו
 שלמים והיום הוא בגיל מאה ושלוש עשרה שנה. לפני מאה שנה ביקש
 ממנו הסבא קדישא רבנו יעקב אבוחצירא שישלים לו מנין וכן עשה, והרב
 בירכו שיהיה בריא ושלם עד מאה ועשרים, והנך רואה כי ברכת הרב
 נתקיימה במלואה והוא בריא ושלם, וזהו "ככל היוצא מפיו יעשה".

5
 311
 הנה

כל אחד צריך לעשות תפקידו ללא השבונות

"נקום נקמת בני ישראל" (לא, ב)

1
 כתוב במדרש (ד"ר כב, ו): נאמר על יהושע "כאשר הייתי עם משה אחיה עמד"
 - היה צריך יהושע לחיות מאה ועשרים שנה כמשה רבינו, ולמה נתקצרו שנותיו
 בעשר שנים? בשעה שאמר הקב"ה למשה "נקום נקמת בניי מאת המדינים אחר
 תאסף אל עמד", אע"פ שנתבשר על מותו לא איחר הדבר, אלא נזדרז "וישלח
 אותם משה". אבל יהושע כיון שבא להלחם עם לייא מלכים אמר אם אני הורגם,
 מיד אני מת כשם שעשה משה רבינו, מה עשה התחיל מעכב במלחמתם, שנאמר
 "ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה", א"ל הקב"ה כך עשית,
 הריני מקצר את ימך עשר שנים.

6
 והנה חלילה לנו לפרש מדרש זה כפשוטו, שיהושע מפני אהבת עצמו ח"ו
 התעצל במלחמת לייא מלכים, דבר זה אסור לעלות על הדעת, ואין צורך להביא
 ראיות לזה.

2

8) אין את האדם

1 וברש"י לה אינו מפיך ה"א וראיתי ביסוד של דברי משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שנ זה לפיכך הוא רפה שמשמעות מדרשו כמ לא. עכ"ל. הנה כל נקודה שבתורה היא לימוד ע"י מנחות כט: שרבי עקיבא דרש על כל קו וקוץ תילין תילין של הלכות, וכן העוד נקודה אחת הוא גם כן תורה שלימה, וצדין להבין מה מלמדנו להועיל בזה שהודיעתנו התורה שלא נתקיים השם. עוד יש לעיין אמאי נתקיים השם חות יאיר [כמו שמצינו בימי השופטים (ניגד) "ויקם אחריו יאיר הגלעדי וגוי ושלשים עירים להם יקראו חות יאיר עד היום הזה אשר בארץ הגלעד", שהכפרים שבימי משה נעשו ערים ונשארו בשם הקדום "חות יאיר"] יותן מהשם שג נבח.

2 וראה כי האדם שיש לו נכסים הרי נקראים הנכסים על שמו אבל הם דברים שחוץ לגופו ואינם חלק מעצם מציאותו, ולכן שפיר עשה יאיר שקרא אותן "חות יאיר" ולהורות שחיות הגלעד שלו המה. אבל נבח לא קרא את קנת "עיר נבח" אלא "נבח" בשמו ממש, המראה שהוא מזדהה עם נכסיו להיותם עצם אחד, והשקפה כזו אינה השקפת התורה ולפיכך אין לה קיום.

3 ולעומת זה, מה שנחשב לסימן ננאי אצל נבח ואין לו קיום הרי מצינו ההיפך במעשה המצוות, שדווקא אם מזדהה האדם עם המצוה יש לו קיום עולמי. ואבאר הדברים בעזה"ת.

4 והנה בכל מצוות עשה שיש בקיומם חפצא דמצוה כגון שופר ותפילין וציצית וסוכה ולולב, לא יתכן שיתאחד האדם עם המצוה שהרי לא נעשה האדם החפץ של שופר וכיו"ב. אבל ישנן מצוות עשה שיכול האדם להעשות מציאות אחת עם המצוה, כגון תלמוד תורה שאמרו חז"ל (ע"ז יט.) שבתחילה נקראת על שמו של הקב"ה (תהלים א, ב) "כי אם בתורת ה' חפצו" ואח"כ נעשית תורה של הלומד "ויבתורתו יהגה יומם ולילה", שבזכיינו ללמוד תורה לשמה וכל ישותו ומהותו דבוקה בעסק התורה אין התורה אצלו רק כקנין חוץ לגופו, אלא הוא בעצמו נעשה אחד עם התורה והוא "ספר תורה חי", וכדבריהם ז"ל (מכות כב:) כמה טפשאי שאר אינשי דקיימי מקמי ספר תורה ולא קיימי מקמי גברא רבה.

6) עם

1 אלא ביאור הענין, כי ראה יהושע וידע איך היו העם כל זמן שמשה רבינו היה חי, וכמה ירידות ירדו אחר מותו, כמו שכתוב בחז"ל (ב"ר סב, ז) אמר רבי סימון כל מקום שנאמר "ויהי אחרי מות", חוזר העולם לאחוריו, ויהי אחרי מות משה, מיד פסק הבאר והמן וענני כבוד, פירוש שמיד שמת משה ירד העם כמה מעלות רוחניות אחורנית, שאם לא כן לא היו נפסקין הבאר והמן וענני כבוד, ולא היה העולם חוזר לאחוריו. ואמרו עוד (תמורה טו.) אלף ושבע מאות קלות וחמורות וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה. ועוד אמרו בשעה שנפטר משה רבינו לגי"ע מיד תשש כוחו של יהושע ונשתכחו ממנו שלש מאות הלכות ונולדו לו שבע מאות ספיקות.

2 ועתה חשש יהושע מה יהיה כשהוא יסתלק מהם הרי ינטל מהם אור הלבנה (והחושך יכסה ארץ) ומה יעשה הבן ולא יחטא? ואכן כך היה, כתוב (יהושע כד) "ויעבוד ישראל את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע", ואמרו חז"ל (ילק"ש שם) ימים האריכו שנים לא האריכו, והפסיקו לעבוד את ה' לאחר מותו. על כן דחה את מלחמת ל"א המלכים, כדי לחיות כמה שיותר, ואז לא יחטאו, וכוונתו היתה ודאי טהורה וקדושה.

3 אמנם צריך להבין, מדוע אי"כ נענש יהושע?

4 אלא אסור לאדם לעשות חשבונות, ואף שנראה כי באופן זה יהיה חילול שמו יתברך ובדרך אחרת יהיה קידוש שמו, אין לו לסטות כמלוא נימא ממאמר ה'! משה רבינו על אף שידע ואמר - "כי ידעתי אחרי מותי כי השחת תשחיתון וסרתם מן הדרך" (דברים לא), לא עשה חשבונות ולא עיכב את המצוה.

5 למדנו מכאן דבר נורא, על אף חשבון קדוש ונקי מכל נגיעות, נענש נוראות! ולא זו בלבד שלא נתקיימה מחשבתו, להאריך ימים ולהנהיג את ישראל, אלא נתקצרו ימיו בעשר שנים. צא וחשוב כמה חסרו ישראל בעשר שנים אלו...

(ילב אליהו")

7) כחלן

3 (מב) ויקרא לה נבח. לא מפיך ה"א⁵⁰. וראיתי ביסודו של ר' משה הדרשן לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך הוא רפה, שמשמע מדרשו כמו לא, ותמה אני מה ידרוש שתי תיבות הדומות לזו⁵¹, ויאמר לה בועז⁵², לבנות לה בית⁵³, לשון רש"י. והרי הרב אוצר בלום • לתורה להלכות ולהגדות ואשתמיטתיה זו שאמרו במדרש רות⁵⁴ ואנכי⁵⁵ לא אהי' כאחת שפחותי, אמר לה חס ושלום איז את נון האמהות⁵⁶ אלא מן האימהות. סבנתי ונבח הלך וילכד את קנת ויקרא לה נבח בשמו. כלמד שלא עמד לה אותו השם. סבנתי ויאמר אלי לבנות לה בית בארץ שנער מלמד שאין לשקר תשועה •. עד כאן באגדה, וכן בגמרא של מסכת סנהדרין⁵⁷ אמרו, זו הנופה וגסות הרוח שירדו לבבל אין⁵⁸ לבבל נחות • ואשתרבוני אשתרבוני לעילם, דיקא נמי דכתיב לבנות לה בית •. שמע מינה, והוא מדרש מן חסרון המסיק הזה שלא עמד לה הבית בארץ שנער:

4

9
ס

וכן מצינו במצות התפלה שהמתפלל בכל לב הרי הוא בעצמו מציאות של תפלה, שהוא לעולם דבוק בהקב"ה, וכל עצמותו ומהותו שופכת שיח בעת הצורך ומשכחת ומומרת שירה על הטובה, וכמו שאמר נעים זמירות ישראל (תהלים קט,ד) "ואני תפלה" שכל מציאותו היא תפלה, וכן (שם לה,י) "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך". ועיי במגילה (כז.) מחלוקת רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי בפסוק (מלכים ב כה,ט) "ואת כל בית גדול שרף [נבזיראדן] באש" חד אמר מקום שמגדלין בו תורה וחד אמר מקום שמגדלין בו תפלה, [והלשון מגדלים ביארנו בפרשת וארא ח,כו על שם הכתוב (ואתחנן ד,זח) "כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו", הרי נקראת התפלה "גדולה", יומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת", הרי התורה "גדולה", אשר ענין הגדלות בתורה

ובתפלה הוא שהלומד הדבוק בהתורה מתגדל ומתעלה שנעשה מציאות אחת עם התורה וכן המתפלל הדבוק בהקב"ה בכל עת נעשה עצמות תפלה.

21

וההזדהות הכי גדולה עם מצוה נמצא אצל המוסר נפשו על קדושת השם, שנעשה הוא בעצמו מציאות של קידוש השם.

אמנם יש חלק בתורה שביד כל אחד ואחד להתאחד עם המצוות, וזהו במצוות לא תעשה - שבמניעתו מן העבירה על דרך הנכון הרי בידו להזדהות עם המצוה, כגון הנמנע מן השקר בתכלית הרי מציאותו "איש אמת", וכן המתרחק ממאכלות אסורות קראתו התורה "קדוש" כדכתיב (משפטים כב,ל) "ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו". וכן האיש החי בשלום עם הבריות ומונע את עצמו מכל עבירות שבין אדם לחבירו הרי הוא נקרא "שלום" וכמו שאמר דוד המלך (תהלים קכז) "אני שלום".

וכן השומר שבת כדת מחללו הרי הוא מזדהה עם השבת והוא מתעלה בקדושת השבת, וגם עם המצות עשה של זכור ושומר הוא מתאחד. וענין זה יהל אור להבין ההלכה ששבת לאו זמן תפילין כדתיניא (מנחות לו:), "והיה לאות על ירך ולטוטפות בין עיניך" מי שצריכין אות יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות, שכיון שעצם האדם השומר שבת נעשה "שבת חי" ומתקדש בקדושת השבת הרי הוא עצמו האות של הקב"ה ואינו צריך לאות של תפילין שהוא אות שחוץ ממנו.

(10) אדם

11 כיצד יצא ע"ס

1 (ה) אלה ססעי בני ישראל. כבר בארתי בלחצות השלום (דרוש ב') שהסעם הם שהגיע אצלם אלה ישראל כמדבר ארבעים שנה ולא הגיעם לא"י חייב, הנה כי יטן שבמזרים הסקעו מלך צומלח מזרים ולא יכלו להטור ממנה כמו שגדלה ממה ששבו לטורם כמה פעמים במדבר, וע"כ הגיעם כמדבר ארבעים שנה וסבלו כמה תלאות ונכחו כמה צהינות ונזרמו לירוף אחר לירוף עד שהסערו וההליטו שמלותיהם האוליס ולגשו בגדי קדש מדות הספרים והקדושה כמ"ם אהם רחמים אה כל אשר פשם ה' לעיניכם בלחן מזרים וגו' ולא נמן ה' לכם לכ לדעה וגו' עד היום הזה (ומלך זה הסעם) ואלוץ אהם ארבעים שנה כמדבר למען הדעון כי אפי ה' אלהיכם. ונעב ה' עמהם באשר יסדר הצופה ללוי אשר הוא דר חמץ קן המטוש באזור האדם ונוטה להטחיק מנורתו אל קנה זמון באזור אקר ורלס הכושה שסם יעחיק עלמו סהמס חקקס אל הקנה יחלה וימוס, ויסדר לו סדר מהלכו ומסעו אל ממזו החסך, להסעות את דרכו מן המס הכושר אל הקנה הנורא בדרך סכוני, בלופן שיעחיק סכעו וחסותו ממדרגה למדרגה. ועיא כמה יתעכב ככל מסע לפי ההרהק המדינה מקו המטוש ולפי חכונה נופו כלשר ישטר נחמטו, עד שירגל אחד אחד עם האזור הקך ולא יויקע. וזה הענין בעלמו היה הסכס למסעות האלה. ועז"ל אלה ססעי בני ישראל אשר יצאו בארץ מצרים. וסלל היל"ל אלה מסעי כ"י אשר כסעו לארץ ישראל, שהסיעה האחר חמיר אל מה שלטנו לא ממה שמענו, רק ר"ל שהסיעה האלה לא עכל ליהסם אל מה שלטנו שהיה כדי לגסם לא"י, ססין יקונים לגסם לא"י בלמדי המסעות האלה, כמ"ם אחד עשר יום מחורב דרך הר שער, כמו שלל ניהם הסטונים והסעטונים שיעשה הסכס הא"ל מאזור סחס אל אזור הקך להליטה אל אזור הקך רק לנסיעה מאזור ההס כי זה המכריתו לסטונים אלה, וככ"מ שיעעכס סס בלמר שססה יואה והעק מהאזור ההס כמה שהעק סכעו אל הסל, סן היה בללה מסעי בני ישראל עככל מסע ומכט יללו יואה חדסה מלחן מזרים, ר"ל שהסיעה ח"ע מלגלי מזרים, ח"ס אלה ססעי בני ישראל אשר יצאו מ"י המסעות האלה בארץ מצרים. וישן שיש האכל בין המסעות כאלה המהיסיס אל הכושה שטל פין יסס ויהיה לבין מסע אחרה שיהיה אל האדם עלמו שינהר הדך הקרוב אל ממזו סהס, ח"ס כי המסעות האלה סיו עס"י ד' רופס המסעות אשר סדר סם המסעות האלה ביד כושה ואדרו, ועז"ל :

א תלמיד שגלה לעיר מקלט מגלין רבו עמו, שנאמר וחי, עשה לו כדי שיחיה. וחי בעלי חכמה ומבקשיה בלא תלמוד כמיתה חשונין. וכן הרב שגלה מגלין ישיבתו עמו. ב עבד שגלה לעיר מקלט

(4)

1 כשם שאין חיי התלמיד נחשבים לחיים בלי הרב, וכמו שנתבאר, כן הוא לא ידון גיטא, אין חיי הרב נחשבים לחיים בלי התלמיד, שכשם שתלמיד שגלה מגלים רבו עמו, כך גם רב שגלה מגלין ישיבתו עמו (מכות י א), שהרב זקוק לתלמידיו ובלעדיהם אין חיי נחשבים כחיים.

(12)

ש"ס
70/11

6 וכן מצינו בר' יוחנן כשנסתלק תלמידו ריש לקיש, ולא מצאו לר' יוחנן תלמיד כמו ריש לקיש - "שף דעתיה [נעקרה ממנו דעתו, רש"י] ובקשו רחמים עליו ומת" (ב"מ פד א). ולכאורה קשה, למה לא ביקשו עליו רחמים שיבריא, אלא על כרחך שלא היה בכך שום תועלת, כי לא היה ר' יוחנן סובל את העדר תלמידו ריש לקיש, ושוב היה שף דעתיה. ולעומת זאת אנו מוצאים בגמ' ברכות (ה ב) שאמר ר' יוחנן: "דין גרמא דעשיראה ביר", ופירש"י: זה עצם של בנו העשירי שנותר לו מכל בניו ואף בן זה מת אחריהם, ובתוס' שם כתבו שהיה לוקח עמו עצם זו כדי לנחם את האבלים. והדברים מבהילים עד מאד, כה גדול הוא כח סבלו של ר' יוחנן, שאיבד את כל בניו והיה מסוגל לשאת עמו עצם מגויתו של בנו הקטן להראות לפני אבלים ולנחמם בזה, ועם כל כח סבלו זה, כיון שאיבד את תלמידו לא היה מסוגל לעמוד בשברו זה עד ששף דעתיה, וכמו שכתב הרמב"ם: "שחיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה, כמיתה חשובים".

11

1 ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות (לה. לא).
 6 תמוהין הדברים שהוצרכה תורה להזהיר שלא נקח כופר ממון מהרצח שלא להמיתו, ואיך יעלה על הדעת לכפר על הדם אשר שופך בממון. וכי מה ערכו של הממון לעומת חיי האדם אשר הומת על ידו, ונראה בכונת פסוק זה, שבא להורות לרשע שלא ידמה בלבו שיכול הוא לכפר על חטאו בצדקה, ולא יפרה עצמו ממיתה כנחיתת כל אילי נביות לצדקה. ורק בתשובה שלימה על חטאיו ובכאוו על עונשו שחייבתו תורה, תתקן נפשו ותזכה לכפרה גמורה.

(13)

ש"ס
113/1

11 דבר זה עלינו לשננו כי הבורא ית"ש הוא אל גדול ונורא אשר אין לפניו משוא פנים ולא מקח שוחד, כי אין המצוה מכבה עבירה, והכל לפי החשבון, ואין אדם יכול לכפר על חטאיו בשום כופר שבעולם, אף לא שוחד דמצוה, ואיך עונותיו נמחקים אלא בתשובה המטהרת את האדם מכל חטא.

(14)

אהש"ס
כ"ט

ח"א דף סו ע"א איבעית איתא לכסודו הוא דענד כו' - להאי חיובא מסמך דאפינו ביה מניד כדכתיב למוסד כיון דלא עשה בן מעוס מטיה אלא לכסודו ה"ל ביה לשמה ונשנה עליה ואין להקדים כל אחריו. וכן לוקח אפילו קולא לשמה י"ל לו עבד פליה כדלחמי' כלי שותיה בני וכו' ודכתיב ונמנוי כל חמא וכו' ל"ל ה"ל קולא לשמה לכסוד הוא נדע ש"י בני שמלקין הוסיפיה נפשיה אלא דאמנין לטולא יסוק אדם נחריה אפילו קולא לשמה כו' ונענתי אמנין ש"י לו סוף י"ל וי"ל דע"כ כ"ס חזקוניו יורה חלוקה אלא למעשה ודלתי' כ"ס בעלמא עובד טובים ודלתי' מהדרים חלוקה משנו ליתיה לרס בגוד כל ע"כ וקח' לרס נלקח' מ' עבד לרסיה לרס ע"כ ותפלה ואין זה אלא מטה הכלה בטובים ואין לטובה היה מלח דוקים כדלח' כ"ס: יצא' י"ל

כאילו הוא החריבו

יצום הרביעי וצום החמישי צום השביעי וצום העשירי יהיו לבית ישראל לששון ולשמחה ולמועדים טובים, והאמת והשלום אהבו

(15)
ש"ס
113/1

(וכריה ח' י"ט).

הנה יש לתמוה על פסוק זה, הלא תחילתו תפילה, תקוה, והבטחה על עתיד זוהר שבו ימי הצום והאבל יהיו לימי שמחה ואורה, ומה ענין רישא לסיפא, שבו דברי מוסר ותוכחה "האמת והשלום אהבו?"

"כל דור שאינו נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו"

(ירושלמי יומא ה' ע"א).

(5)

דבריהם ז"ל נוקבים עד עומקא דתהומא רבא וכחרב הם המתהפכת מעל ראשנו.

מעלין עליו כאילו הוא החריבו! הלא אילו היינו ראויים להשראת השכינה היינו זוכים בו ברגע לבית המקדש של אש שירד מן השמים (רש"י ותוס' ר"ה ל', סוכה מ"א, ושבועות ט"ו) ואם לא זכינו אין זה אלא משום שלא נמצינו ראויים לכך, ומשום כך הרי זה כאילו אנחנו החרבנו את בית המקדש בזמנינו.

ב' ימים קשים אלה על כל אחד ואחד לצייר בדמיונו ולראות בעיני רוחו את הלהבות האוכלות בקורות הבית ואת פרחי הכהונה זורקים את מפתחות ההיכל לשמים ונופלים לתוך להבות אש.

ודבר זה מטיל אחריות כבדה על כל דור, על כל ציבור, ועל כל יחיד, לפשפש במעשיו, להטיב דרכיו ומעלליו ולעשות מה שבידו כדי שמהרה יבנה בית המקדש.

ובעיקר צריך לחזק ולהתחזק באותם הענינים שהביאו לחורבן הבית בראשונה ובשניה, כי הן הם הסיבות המונעות את בנינו בכל דור ודור.

והנה אמרו חז"ל (נדרים פ"א ע"א) "על מה אבדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו" עד שפירשה הקב"ה בעצמו "על עזבם

את תורתי שלא בירכו בתורה תחילה" והר"ן כבר כתב שם דפשוט שלא משום ביטול מצות ברכת התורה בלבד חרב הבית אלא משום "שלא היתה התורה חשובה בעיניהם" ולא עסקו בה לשמה, לא די בכך שאנו עוסקים בתורה אלא צריך שתהיה התורה חשובה בעינינו, שנבין ונדע, "כי היא חייכם ואורך ימיכם", שנדע ונבין ש"תלמיד שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו שנאמר ונס אל אחת הערים האלה וחי, עשה לו כדי שיחיה", ולשונו הזהב של הרמב"ם צריכה להיות שגורה בפינו וחקוקה על לוח לבנו "חיי בעלי החכמה ומבקשיה ללא תלמוד פמיתה חשובין" (רמב"ם פ"ז מהלכות רוצח הלכה א'), אין אנו ראויים להשראת השכינה עד שנשמח בדברי תורה ונשתעשע בהם ונדע כי הם חיינו ואורך ימינו.

ב

וכבר כתב בדגל מחנה אפרים פרשת בשלח בשם זקיננו ומורו הבעש"ט שבזמן החורבן לא בירכו את ברכת "והערב נא" וכתב שזה דבר פלא, ולכאורה אכן פלא הוא, הלא הברכה האחרונה, אשר בחר בנו היא המעולה שבברכות, (ברכות ט"ז ע"א) הראשונה היא ברכת המצוה "אשר קדשנו במצותיו", והערב נא היא הקטנה שבברכות התורה ואינה אלא סמוכה לחבירתה, מדוע אפוא חידש הבעש"ט דרך משום חסרון ברכה זו חרב הבית וגלו ישראל מעל אדמתן.

והנראה בזה, דרק אם נזכה שתהיה התורה חשובה בעינינו, רק אם נשמח ונשתעשע במתיקות עריבותה, רק אז נוכל להבטיח שגם בנינו אחרינו יצעדו בגאון בדרך התורה ובתלמודה, ולא בבדי הטמיכו חז"ל "והערב נא... ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה" כי רק כאשר בנינו יראו בבית את מתיקות התורה, עריבותה ושמחתה ירצו גם הם לצעוד בעקבותינו בדרך התורה. וכן כתוב בשירת האזינו "וענתה בי השירה הזאת... כי לא תשכח מפי זרעו" רק אם התורה תהיה שירה בפינו ונשיר את זמרתה בשקיקה ובצמאון יובטח "כי לא תשכח מפי זרעו".

ולכן אמר הבעש"ט ז"ע כי רק משום שחדלו לומר והערב נא אבדה הארץ, חרב הבית, וגלו ישראל מעל אדמתם.

ובדבר זה עלינו להתחזק, להרבות בשמחת התורה, בשירה ובזמרה, בצמאון ובשקיקה כדי להשרות השכינה בישראל.

(16)

ae

16

2

26

31

36

41

(6)

ג

והבית השני חרב בעון שנאת חנם (כמבואר ביומא ט' ע"ב), ובירושלמי (יומא ד' ע"א) איתא שהיו אוהבים את הממון ושונאים זה את זה. כי אהבת בצע כסף היא המביאה עלינו קנאת איש מרעהו ושנאת חנם, ורק כאשר נתקן חטא זה של שנאת חנם, ונרבה שלום בין איש לרעהו באהבה ובאחוה יבנה הבית במהרה.

ובפרשת בחוקתי כתב רש"י (ויקרא כ"ו ו') "ונתתי שלום בארץ, שמא תאמר הרי מאכל הרי משתה... אם אין שלום אין כלום..תלמוד לומר אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ, מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר 'עושה שלום ובורא את הכל'.

ונראה בזה כונת חז"ל "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום" דרך ע"י השלום יש קיום ותוחלת במאכל ומשתה ובכל השפע והטוב, וככלי שמחזיק מה שבתוכו שלא ילך לאיבוד, כך השלום בישראל "כלי מחזיק ברכה" היא.

הקב"ה משפיע עלינו בחסדיו המרובים שפע אלקי, ברכות שמים מעל ברחניות ובגשמיות אך אם אין בידינו כלי מחזיק ברכה לא נשאר בידינו מאומה. משל לאדם שמוזגים לו יין המשומר ושמן הפרסמון, אך אם הכלים שבידו סדוקים ושבורים, קנקנים דולפים, לא ישאר מאומה בידו. ולא מצא הקב"ה לישראל כלי מחזיק ברכה אלא השלום.

ראה נא את דברי הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה (פ"ד הי"ד) "היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה או נר ביתו וקידוש היום נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום". והדברים מבהילים, כל התורה לא ניתנה אלא לעשות שלום בעולם!

וזה שאמר הנביא "והאמת והשלום אהבו" אמת - היא תורת אמת, כאשר תורת אמת תאהבו ובכך תתקנו את חורבן הבית הראשון, והשלום אהבו, ובכך תתקנו את חורבן הבית השני, אז ורק אז תזכו שצום הרביעי וצום החמישי, צום השביעי וצום העשירי יהיו לבית ישראל לששון ולשמחה ולמועדים טובים בב"א.

(17)

סע

6

16

11

26

(7)